

Posztok és szerepek az európai női kosárlabdázásban a riói olimpián

Playing positions and roles in European women's basketball at the Rio Olympics

Balogh Judit

Testnevelési Egyetem, Sportági Intézet, Sportjáték Tanszék, Budapest

Abstract - Más csapatsportágakhoz hasonlóan a nemzetközi szintű női kosárlabdázásban is előtérbe került a kondicionális képességek fejlesztése. A játékosok erőnlétének javulása a szabályváltozásokkal együtt átalakította a játékot. A vizsgálat célja, hogy a riói olimpián szereplő európai csapatok szoros mérkőzéseinek (N=17) statisztikai elemzésével képet kapjunk a női kosárlabdázás egyes jellemzőiről és a posztok szerepéről a játékban. Az eredmények azt mutatják, hogy a csapatokra a korábnál szabadabb, kevésbé merev posztfelfogás jellemző, a posztok a korábbiaknál rugalmasabbak, átjárhatóbbak lettek. A csapatok különböző szerkezetekben, szokatlan felállásokban is eredményesen játszanak. A különböző posztú játékosok aktívak a mezőnyben, sokféle feladatot ellátnak, éppen ezért minden korosztályban kiemelten fontos a sokoldalú képességfejlesztés.

Kulcsszavak: női kosárlabda, szerkezet, szerepek, posztok, statisztika

Abstract - Similarly to other team sports, the focus on strength and conditioning began to play a significant role in international women's basketball. The improvement of players' physical condition along with the rule changes modified the game. The goal of the research is to gain an understanding about some characteristics of women's basketball and the roles of different playing positions in the game by analyzing the game-related statistics of close games (N=17) played by European teams at the Rio Olympics. The results show that in contrast with earlier times, there is a much more open, less strict approach among positions that are more flexible and accessible. Teams play in different, uncommon lineups in an effective way. Players on various positions are more active on the outside areas, they perform various tasks, therefore it is a high priority for a versatile training in every age-group.

Keywords: women's basketball, lineups, roles, positions, game-related statistics

Bevezetés

A magas szintű kosárlabdázás speciális testfelépítést és sokféle képességet feltételez. A testi adottságok behatárolják a karrier lehetőségét, habár a játékosok magassága és testalkata nagy változatosságot mutat. A megfelelő fizikum mellett kimagasló technikai és taktikai tudás is szükséges, a játékosoknak támadásban és védekezésben is helyt kell állniuk.

Az elmúlt két évtizedben a legnagyobb változást a játékosok kondicionális képességeinek látványos fejlődése jelentette. A játék megváltozott, a

dinamikusabban, fizikálisabban kosárlabdázó csapatok sikeresebbé váltak, a szabályok pedig követék ezeket a változásokat. A támadóidő 30-ról 24 másodpercre csökkent, bevezették a negyedeket és távolabbra került a hárompontos vonal. A faultsabályok kevésbé szigorúvá váltak, a testi érintkezések megítélése megváltozott, ami kedvezett a védekezésnek. A szabályok módosítása tovább gyorsította a játékot (Cormery Marcil és Bouvard, 2008), ma a mérkőzések a korábnál nagyobb megterhelést jelentenek (Klusemann, Pyne, Hopkins és Drinkwater, 2013), az ehhez történő alkalmazkodás kulcsfontosságú lett. Habár az antropometriai

mutatók kevésbé változtak, a játékosok edzettsége jelentősen átalakult (Cormery, Marcil és Bouvard, 2008). A fizikum elsődleges kiválasztási szempont lett, az erő, a gyorsaság és a mozgékonyaság fejlesztése a korábbiaknál lényegesen nagyobb hangsúlyt kapott. A csapatok mellett megjelentek az erőnléti szakemberek, az általuk vezetett speciális foglalkozások száma megnőtt. Az erőviszonyok átalakultak, korábban sikeres országok – többek között Magyarország – lemaradtak, mások a gyors alkalmazkodás következtében megerősödtek a nemzetközi szinten. Ma már elképzelhetetlen, hogy kiváló erőnlét nélkül bármilyen csapat megállja a helyét a nemzetközi mezőnyben, legyen az utánpótlás vagy felnőtt korosztályú.

A játék fejlődésével a játékosok új kihívásokkal szembesültek. Atlétikusabb, erősebb játékosok jelentek meg. Ezt jól mutatja, hogy női nemzetközi szinten néhány fontos kondicionális mutatóban nincs jelentős különbség a különböző posztokon játszó játékosok között (Legg, Williams, Pyne, Semple és Ball, 2017; Štrumbelj, Vračar, Robnik-Šikonja, Dežman és Erčulj, 2013). Éppen ez teszi lehetővé a posztok átjárhatóságát, egyre több az olyan sokoldalú játékos, aki képes több feladatot ellátni, több szerepkörben is helytállni. A centerek között korábban számos erős testalkatú, lassú, csak a gyűrű közelében veszélyes játékost találtunk, ma azonban a legmagasabb szinten csak elvétve van ilyen játékos. A magas emberek mozgékonyak, közép-távrolról, sőt távolról is képesek kosarat szerezni, a gyűrűtől távolabb is eredményesen védekeznek; a mezőnyjátékosok a korábbinál erősebbek, nem kerülnek a fizikai kontaktust. Ennek köszönhetően az edzők számára új lehetőségek adódtak: a stratégiai lehetőségek kibővültek, és a taktikai variációk száma megnőtt.

Kezdetben a játékosok feladatai nem különültek el, 1941-ben azonban már találkozunk a hátvéd, a bedobó és a középjátékos említésével (Balogh és Szabó, 1941). A hatvanas években a hazai szakirodalom meghatározta az irányító, a mezőny- és a középjátékos feladatait (Páder, 1968), melyek azonban még jelentősen különböztek a későbbi felfogásoktól. A mai kosárlabdázásban a posztok egyrészt testalkat, másrészt speciális képességek és feladatok szerint különülnek el (Radu, 2015; Rose, 2004). A testmagasság önmagában nem alkalmas a posztok meghatározására, a nemzetközi női mezőnyben találunk 190 cm körüli mezőnyjátékosokat

és ennél alacsonyabb centereket, de az irányítók között sem ritka a 15-20 cm-es testmagasság különbség. A posztok hagyományos, 5 pozíciót megkülönböztető felosztása szerint az 1-es az irányító, a 2-es a hátvéd/alacsony bedobó, a 3-as a bedobó, a 4-es az erőcsatár/alacsony center és az 5-ös a center. Feladatkörök és gyűrűtől való távolság szerint hármas felosztás is lehetséges: irányító, bedobók és centerek.

Korábbi kutatások felvetették a hagyományos posztfelosztás újraértékelésének szükségességét (Alagappan, 2012; Bianchi, Facchinetti és Zuccolotto, 2017), mivel a játékosok egy része nehezen sorolható be a meglévő pozíciókba. Fent említett szerzők az 5-ös felosztás kibővítését javasolják további kategóriákkal, melyek figyelembe veszik az egyéni játéktílusok közti különbségeket, ill. a különböző feladatokban való szerepvállalást. Kétségtelen, hogy az atipikus, szigorúan vett pozíció nélküli, speciális képességekkel rendelkező játékosok esetében a jelenlegi posztfelosztás olykor nehezen értelmezhető.

A vizsgálat célja, hogy a posztok egyes statisztikai mutatóinak elemzésével képet kapjunk a legmagasabb szintű európai női kosárlabdázás jellemzőiről, a csapatok közti szerkezeti különbségekről és az egyes posztok játékban betöltött szerepéről.

Módszer

A vizsgálat mintáját a riói olimpia szoros (különbség < 11 pont) női mérkőzéseinek statisztikai mutatói adják, melyeket öt európai csapat játszott. A nagyobb különbségű találkozók valószínűleg nem megfelelően tükrözik a csapatok stratégiáját, mivel a több cserelehetőség felboríthatja a szerkezeteket, ezért ezek nem kerültek be a vizsgálatba. Az elemzett 17 találkozó között Szerbia hat, Franciaország és Fehéroroszország öt-öt, Törökország négy és Spanyolország két mérkőzése szerepel. A FIBA honlapján elérhető hivatalos statisztikák mutatói közül azokat elemeztük, melyek alapján meghatározható a csapatok szerkezete (játékpercek), a pontszerzésben vállalt szerep, valamint vizsgáltuk az utóbbi évtized egyik legszembetűnőbb változását, a magas emberek távoli dobáskísérleteinek megnövekedett számát, ami jelzi a posztok szerepében bekövetkezett változásokat.

Emellett azokat a mutatókat vizsgáltuk, melyeket korábbi kutatások a magas szintű női kosárlabdázásban a győzelem kulcsmutatóiként

azonosítottak (Gómez, Lorenzo, Sampaio és Ibáñez, 2006; Milanović, Štefan és Škegro, 2016): a mezőny-dobószázalékot, a büntetődobásokat, a lepattanó labdákat, a gólpaszokat, az eladott és a szerzett labdákat.

A különböző adatok értékelése posztokra bontva történt, melyben a hármás felosztást alkalmaztuk, mivel a játékokban sokszor nehéz megkülönböztetni a 2-est a 3-astól, vagy a 4-es pozíciót az 5-östől, emellett a hármás felosztás jobban kifejezi az egyes posztok közti különbségek elmosódását (Young Miller és Coffey, 2009). A játékosok pozíciókba sorolása a nemzetközi szövetség honlapján elérhető, a csapatok edzői által megadott hivatalos információk alapján (<http://www.fiba.com/olympicwomen/2016>), ill. a játékosok ismeretében történt.

A kutatásban a következő kérdésekre kerestük a választ:

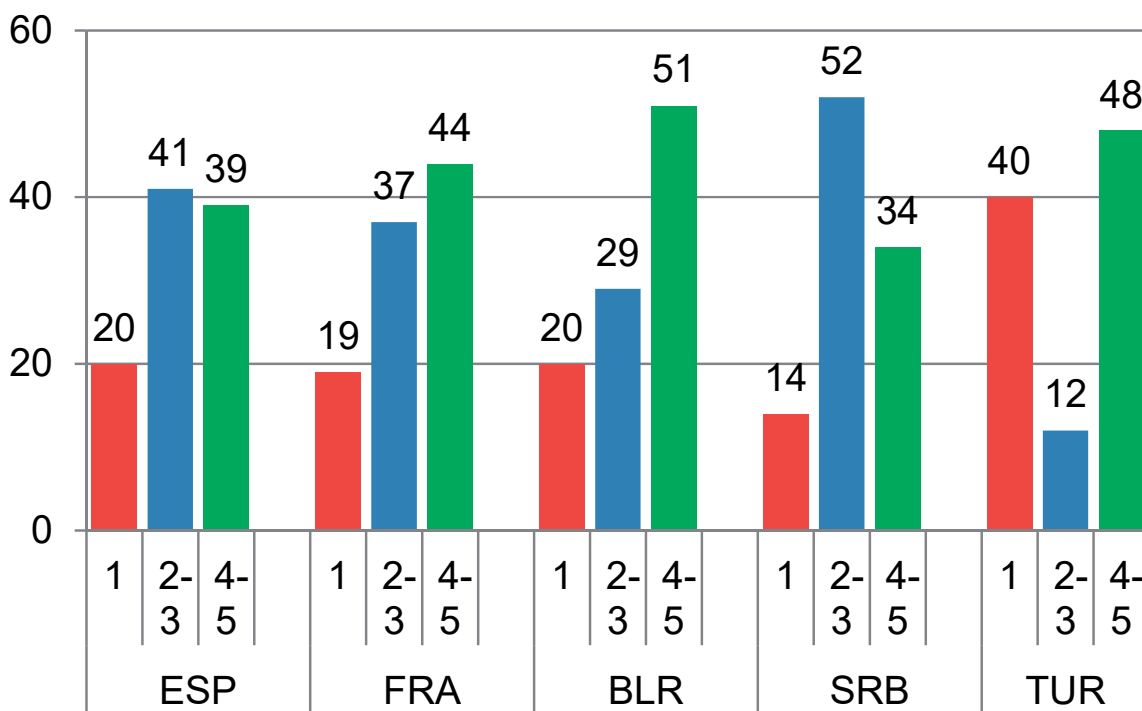
- Milyen szerkezeteket alkalmaznak a csapatok?
- Hogyan veszik ki a részüket az egyes posztok a különböző feladatokból?
- Az eredmények tükrében mennyire tarthatóak a posztok klasszikus szerepfelfogásai?

Eredmények és megbeszélés

A játékpercek a klasszikus (egy irányító, két

bedobó, két center) felállásban 20-40-40 százalékban oszlanának meg a posztok között. Az 1. ábrán látható, hogy ehhez legközelebb a spanyol csapat áll, de a franciák sincsenek messze az arányos eloszlástól. A többi csapat nem ragaszkodott a hagyományos felálláshoz, rendhagyó, a megszokottól eltérő szerkezeteket alkalmaztak. Ennek legfőbb oka a játékosállomány hiányosságaiban keresendő, sokszor a csapatok nem minden posztra rendelkeznek megfelelő képességű játékosal, vagy éppen több kiemelkedő tudású játékosuk van ugyanarra a posztra.

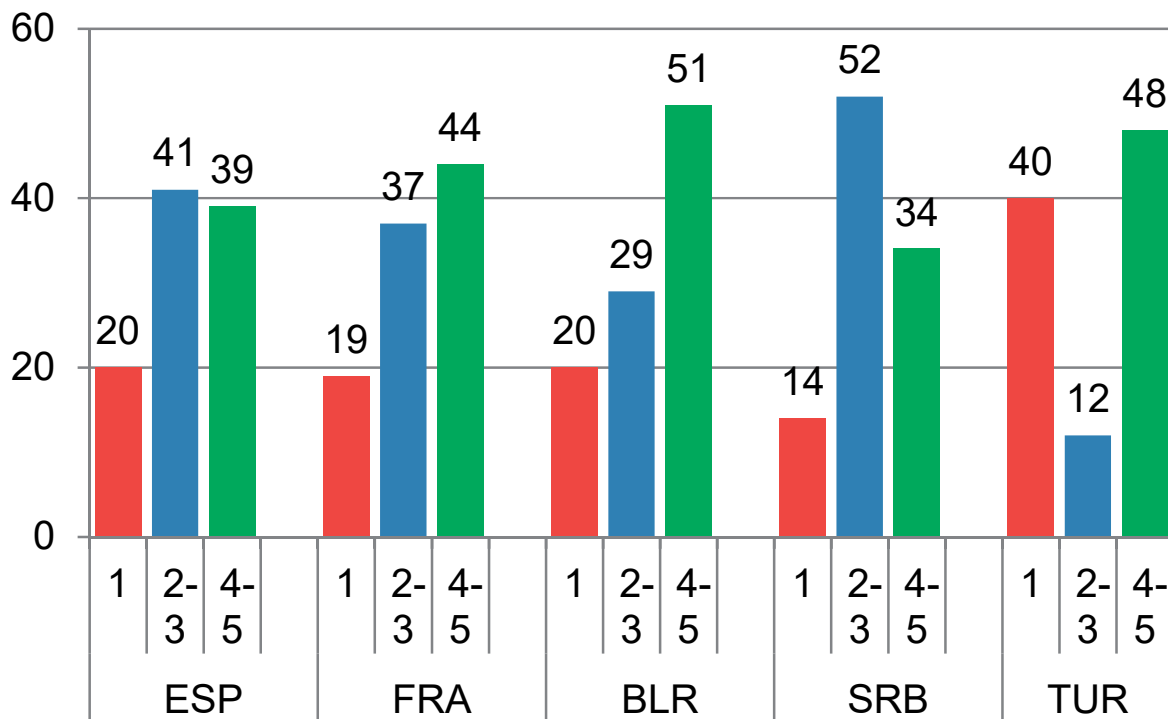
A statisztikai adatok alapján a fehér orosz csapat többször játszott három centerrel és egy bedobóval, míg a szerbeknél éppen ellenkezőleg, a bedobó játékosok túlsúlya figyelhető meg, ők az irányítótól és a centerektől is vettek el játékperceket. A legszokatlanabb a török válogatott szerkezete volt; a statisztika alapján ez a csapat mindig két irányítóval volt a pályán, és az is előfordult, hogy mellettük három center alkotta a csapatot, vagyis nem volt bedobó a pályán. Ezek a szerkezetek mozgékony, gyors, magas, ill. erős, kontaktust nem kerülő alacsonyabb játékosokat feltételeznek, akik fizikailag alkalmasak arra, hogy eredményesen felvegyék a versenyt a tőlük sokban különböző ellenfeikkel, melynek leginkább a védekezésben van jelentősége.

1. ábra. Játékpercek posztok szerinti megoszlása az összes idő arányában (%).

A dobott pontok megoszlása (2. ábra) nagy hasonlóságot mutat a játékpercekkel, a fehér orosz csapat esetében szinte azzal azonos. A törököknél viszont a centerek a szerzett pontok tekintetében még a játékperceknél is dominánsabbak, náluk a sok időt pályán töltő irányítók inkább az előkészítésben jeleskedtek (ld. 6. ábra). A dobott pontok megoszlása a csapatok egyes játékosainak támadó potenciálját tükrözi, az alkalmazott játékosok a gólerős játékosok speciális tudására épülnek.

A kapott eredmények ezeket a különbségeket jól mutatják a csapatok között. Mivel a nemzeti válogatottak esetében – a klubcsapatoktól eltérően – a játékosállomány külföldi játékosokkal való kibővítése erősen korlátozott¹, ezért az edzők a csapat stratégiáját a meglévő játékosállományhoz tervezve megpróbálják a lehető legjobban kihasználni a játékosok erősségeit és minimalizálni a hiányosságokból adódó hátrányokat.

2. ábra. Dobott pontok posztok szerinti megoszlása az összes pont arányában (%).

A hárompontos dobások hagyományosan a mezőnyposztok dobásformái, mivel ők messzebb játszanak a kosártól, helyezkedésükkel és távoli dobásaikkal nyitnak teret a gyűrű alatt. Az utóbbi években azonban a magas emberek is vállalkoznak távoli dobásokra, a mintában szereplő csapatok 23 centere közül 9 a hárompontos dobásokban is jeleskedik, ami – tekintve, hogy néhányan csak pár percet töltenek a pályán –, jelentősnek mondható. A távolról is jól dobó centereknek óriási szerepe van a mai játékban, mivel így a védekező csapat nagyobb területre kényszerül, ami növeli a hibázás lehetőségét. A mai kosárlabdázásban jellemző labdás elzárás-leválás játék eredményességének is kulcsa a távolról jól dobó center, aki kifele mozgásával szabadabbá teszi a kosárközeli területet. Emellett a gyors

centerek nagyobb távolságról eredményesebben tudnak egy-egyezni, különösképpen, ha védjük náluk kevésbé mozgékony.

Az 1. táblázatban látható, hogy a rendhagyó szerkezetekben játszó csapatok (fehérorosz, szerb, török) centerei távolról is bátran dobnak, míg a hagyományos felállást kedvelő csapatok (spanyol, francia) magas emberei csak ritkán dobnak rá a hárompontos vonalon túlról. Náluk az irányítók és a bedobók a pályán lévő posztok arányában közel ugyanannyi távoli dobást vállalnak.

A 3. ábra az összes hárompontos kísérlet megoszlását mutatja a posztok között, a fehér orosz csapat centerei az összes távoli kísérlet közel felét hajtják végre, ami annak tudatában is kiemelkedően nagy szám, hogy ők többször játszottak három centerrel;

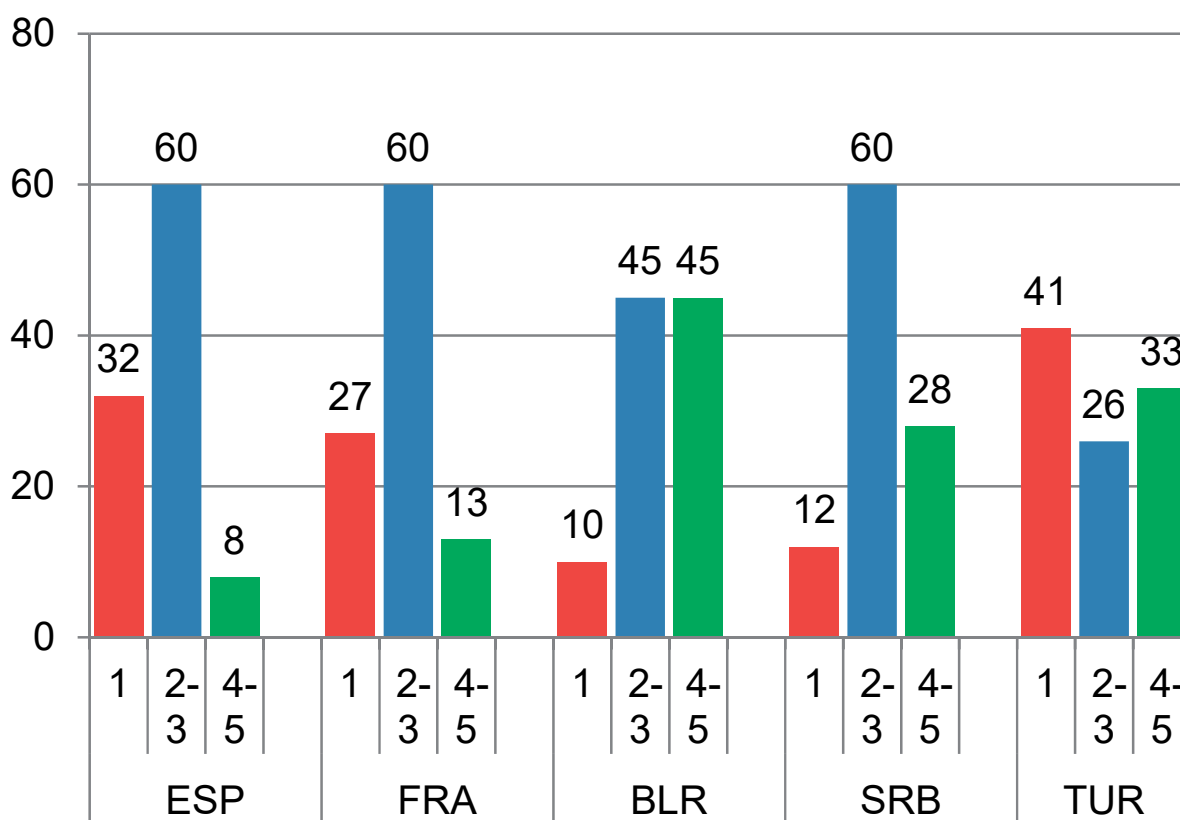
¹ A FIBA szabályai szerint a nemzeti válogatottakban csak egy honosított játékos szerepelhet.

a szintén több centert pályán tartó török csapat magas emberei náluk kevesebbszer próbálkoztak. A szerb centerek hárompontos kísérleteinek száma

is jelentős, ha figyelembe vesszük, hogy időnként csak egy centerük volt pályán.

1. táblázat. Hárompontos dobáskísérlet átlagai csapatonként és posztok szerint.

Poszt	ESP	FRA	BLR	SRB	TUR
1	3,5	4,4	1,8	2,2	6,3
2-3	7,5	9,6	7,8	10,8	4
4-5	1	2,2	8	5	5

3. ábra. Hárompontos dobáskísérletek posztok szerinti megoszlása az összes arányában (%).

Mezőnyből a centerektől hatékonyabb befejezések várhatók el, mivel többnyire közelebb játszanak a gyűrűhöz, így több közeli dobáskísérletük van. A mezőnydobások eredményessége nagyban

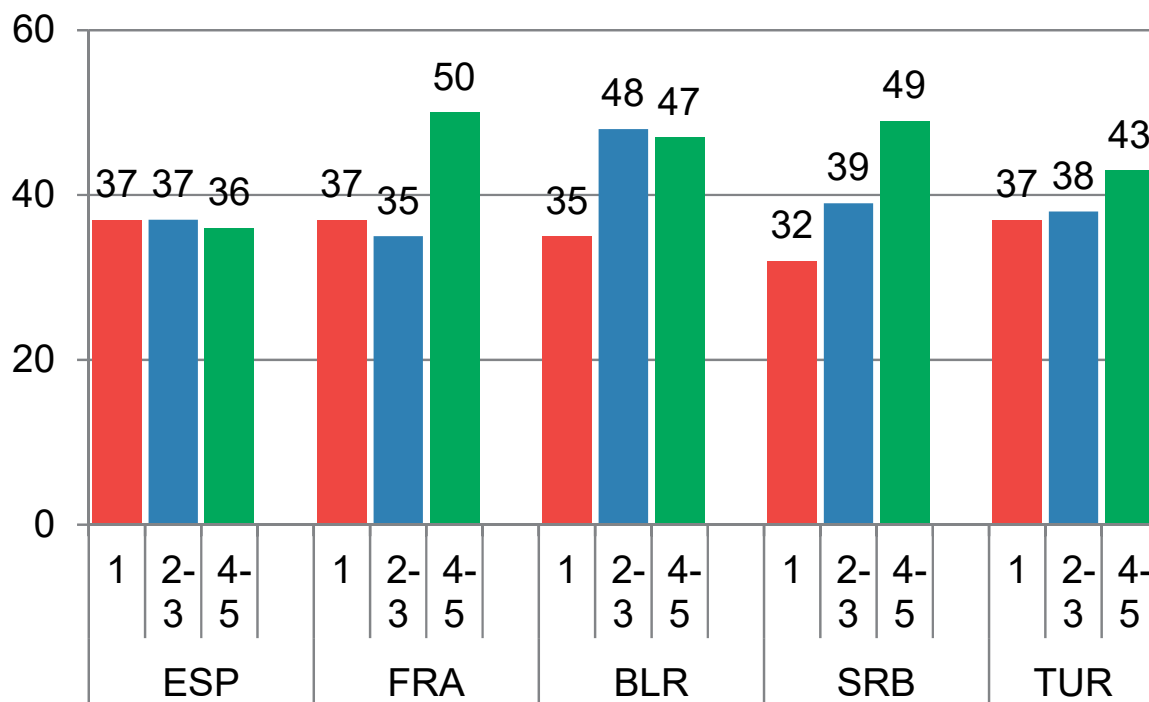
befolyásolja a végeredményt, ezért a csapatok törekednek arra, hogy minél több „könnyű” kosarat szerezzenek, ami közeli dobáskísérletet, vagy büntetődobást jelent.

2. táblázat. Mezőny dobószázalék csapatonként.

ESP	FRA	BLR	SRB	TUR
37	42,2	44,4	41,9	40,4

A kapott eredmények szerint (4. ábra) az öt csapat közül négy esetében a csapat átlagánál (2. táblázat) valóban magasabb a centerek dobószázaléka, a spanyol magas emberek is csak minimálisan maradnak el attól. A francia és a szerb középjátékosok sokkal pontosabban dobnak ellenfeleiknél, a fehérorosz centerek dobószázaléka azért

is figyelemreméltó, mert ők sokszor kísérleteznek a hárompontos vonalon túlról is. A mezőnyjátékosok dobószázalékában alig van különbség a csapatok között; a szerb irányítók gyengébben, a fehérorosz bedobók jobban teljesítettek a többi csapat azonos posztú játékosainál.

4. ábra. Mezőny dobószázalék posztok szerint.

A büntetődobás az egyetlen zárt elem a kosárlabdázásban, amely zavartalanul, mindig ugyanolyan távolságról, ugyanonnan hajtható végre. Képzett, idősebb játékosok esetében a mozdulatsor

megszokott rutin alapján fut le, ezért a büntetődobás a könnyű kosarak kategóriájába tartozik, a mezőnydobásoknál jóval hatékonyabban értékesíthető dobásfajta.

3. táblázat. Büntetődobás átlagai csapatonként és posztok szerint.

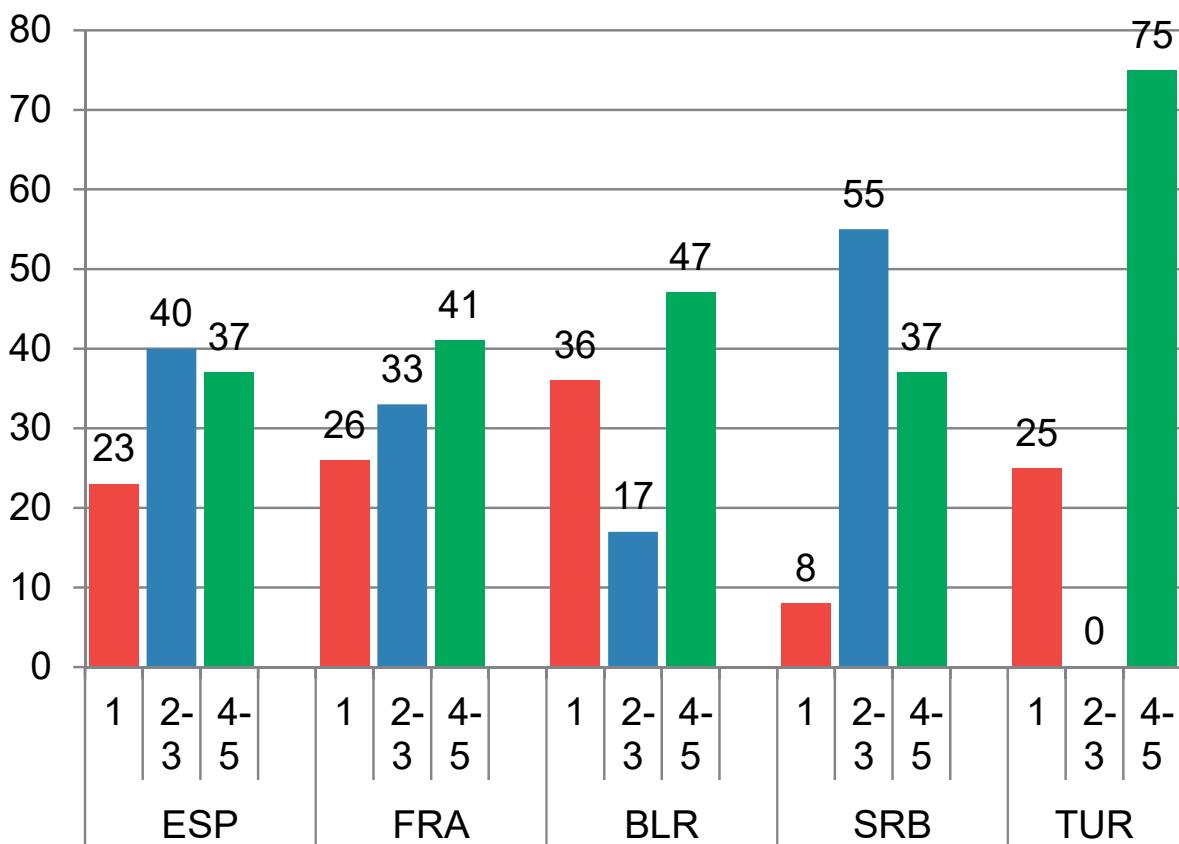
Poszt	1			2-3			4-5			Összes		
	kísérlet	sikeres	%	kísérlet	sikeres	%	kísérlet	sikeres	%	kísérlet	sikeres	%
ESP	3,5	2	57	6	5	83,3	5,5	4,5	81,8	15,0	11,5	74,0
FRA	4,6	3,2	69,6	5,8	4	69	7,4	4,6	62,2	17,8	11,8	66,9
BLR	5,8	5,6	96,6	2,8	2,4	85,7	7,6	5,4	71,0	16,2	13,4	84,4
SRB	1,3	1,1	84,6	9,3	8	86	6,2	4,2	67,7	16,8	13,3	79,4
TUR	4,8	2,5	52,1	0	0	-	14,5	11	75,9	19,3	13,5	75,9

A szoros mérkőzéseken nagy jelentőségű, hogy egy csapat hány büntetőt tud értékesíteni (Gómez és mtsai, 2006), mivel a rossz büntetőzés akár vereséget is eredményezhet. A végjátékokban kiemelten fontos a büntetődobások értékesítése (Navarro, Lorenzo, Gómez és Sampaio, 2009), mivel az ellenfél sokszor faultokkal próbálja az órát megállítani. Ilyenkor célszerű a labdát a jól büntetőző játékosoknak adni, akik többnyire mezőnyök, mivel a végjátékokban a centerek többnyire náluk rosszabb százalékkal értékesítik a büntetőket (Gómez, Avugos, Oñoro, Lorenzo és Bar-Eli, 2018). A szoros

végjátékokban ezért a mezőnyjátékosok büntetődobásainak száma a szokásosnál nagyobb lehet.

A 3. táblázat adatai szerint a sikeres büntetőők száma posztok szerint nem egységes, a franciáknál és a törököknél a legtöbb találatot a centerek érik el, a spanyoloknál és a szerbeknél a bedobók, míg a fehéroroszknál az irányítók.

Az 5. ábrából kiderül, hogy a büntetődobás-kísérletek megoszlása kevésbé a poszttal, inkább a csapatjáték stílusával és a játékosok képességeivel állhat összefüggésben, értékei a fehérorosz csapat kivételével a ponteloszlást tükrözik.

5. ábra. Büntetődobás-kísérletek posztok szerinti megoszlása az összes arányában (%).

A lepattanó labda az egyik legfontosabb tényező a játékban (Čaušević, 2015), a győzelem szempontjából különösen a védőlepattanónak van döntő jelentősége (Csátaljaj, O'Donoghue, Hughes és Dancs, 2009; Gómez és mtsai, 2006). A lepattanó labdák száma nagyban függ a dobáspontosságtól, ha több a kimaradt dobás, több lehetőség adódik a lepattanószedésre. Kiemelkedően sok támadó lepattanót szedtek le pl. a spanyol centerek, köszönhetően a csapat gyengébb dobószázalékának (4. táblázat).

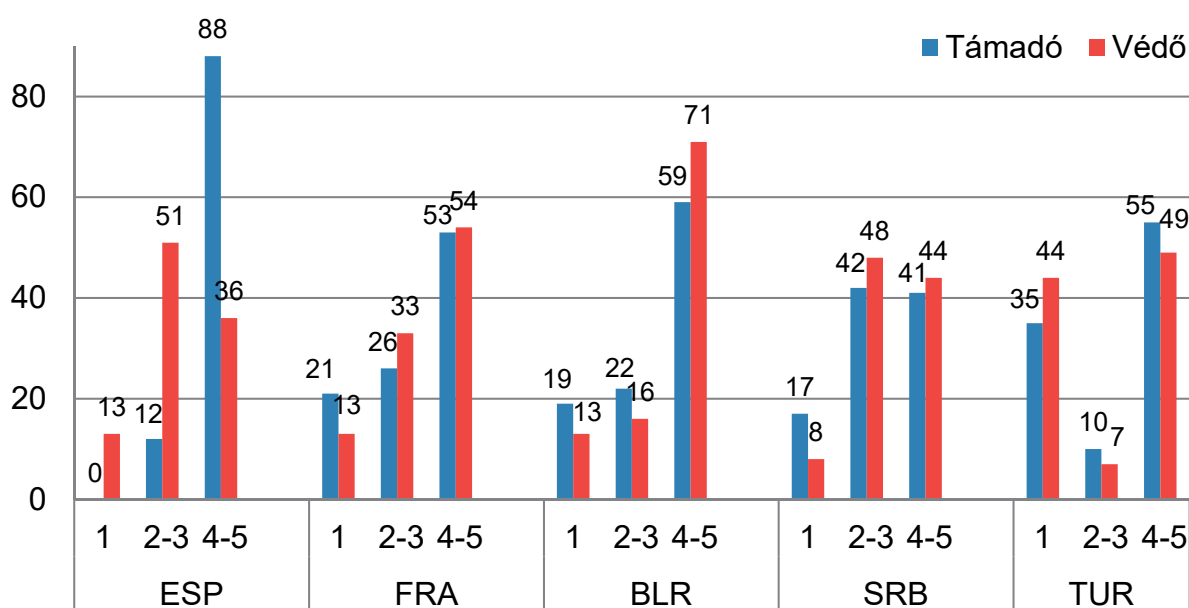
A játékosok magassága és gyűrűhöz való közelsége azt sugallja, hogy a centereknek több lehetősége van a lepattanó labdák megszerzésére. A 6. ábra ezzel szemben azt mutatja, hogy a fehérorosz csapat kivételével a centerek az összes lepattanónak csak mintegy a felét szedik le. A mezőnyjátékosok is bőven kiveszik részüket a lepattanók megszerzéséből. Ez magyarázható azzal, hogy a középjátékosok távolabbi helyezkedésével nő a mezőnyjátékosok esélye a lepattanószerzésre, a távoli dobások gyakorivá válásával pedig több labda pattan a gyűrűtől

messzebbre, a mezőnyjátékosok területére (Okubo és Hubbard, 2014). Az alacsony mezőnyök, különösen az irányítók, többnyire a védőleptanók megszerzésében jeleskednek, ritkábban mennek a támadó leptanóért, mivel az ő feladatuk a védelem

biztosítása, az ellenfél gyorsindításának megakadályozása. A leptanók posztonkénti megoszlása nem mutat egységes képet, a hasonló szerkezetben játszó csapatok esetében is jelentős különbséget mutat.

4. táblázat. Leptanó labdák átlagai csapatonként és posztok szerint.

Poszt	ESP		FRA		BLR		SRB		TUR	
	támadó	védő	támadó	védő	támadó	védő	támadó	védő	támadó	védő
1	0	3,5	2,6	3	1	3,4	1,5	1,5	2,5	9,7
2-3	1,5	14	3,2	7,8	1,2	4,2	3,8	9,7	0,7	1,5
4-5	11,5	10	6,6	12,6	3,2	18,6	3,7	8,7	4	10,7
Összes	13	27,5	12,4	23,4	5,4	26,2	9	19,9	7,2	21,9

6. ábra. Leptanólabdák posztok szerinti megoszlása az összes arányában (%).

A gólpasz az előkészítés mutatója, ezért ez leginkább az irányítóknak tulajdonított feladat (Escalante, Saavedra és García-Hermoso, 2010; Trninic, Jelicic és Foretic, 2012). Ha figyelembe vesszük, hogy irányítóból többnyire csak egy van a pályán, akkor a szerb csapat kivételével valóban ők a legjobb előkészítők, de jelentős a másik két poszt szerepvállalása is (7. ábra). Különösen figyelemreméltó módon szolgálták ki társaikat a francia és a fehérorosz magas emberek, tekintve, hogy

a pontdobásban is csapatuk legjobbjai voltak. A török irányítók és a szerb bedobók kiemelkedően nagy arányban hozták helyzetbe társaikat, bár kétségtelen, hogy a többi csapat azonos posztjainál többet voltak a pályán.

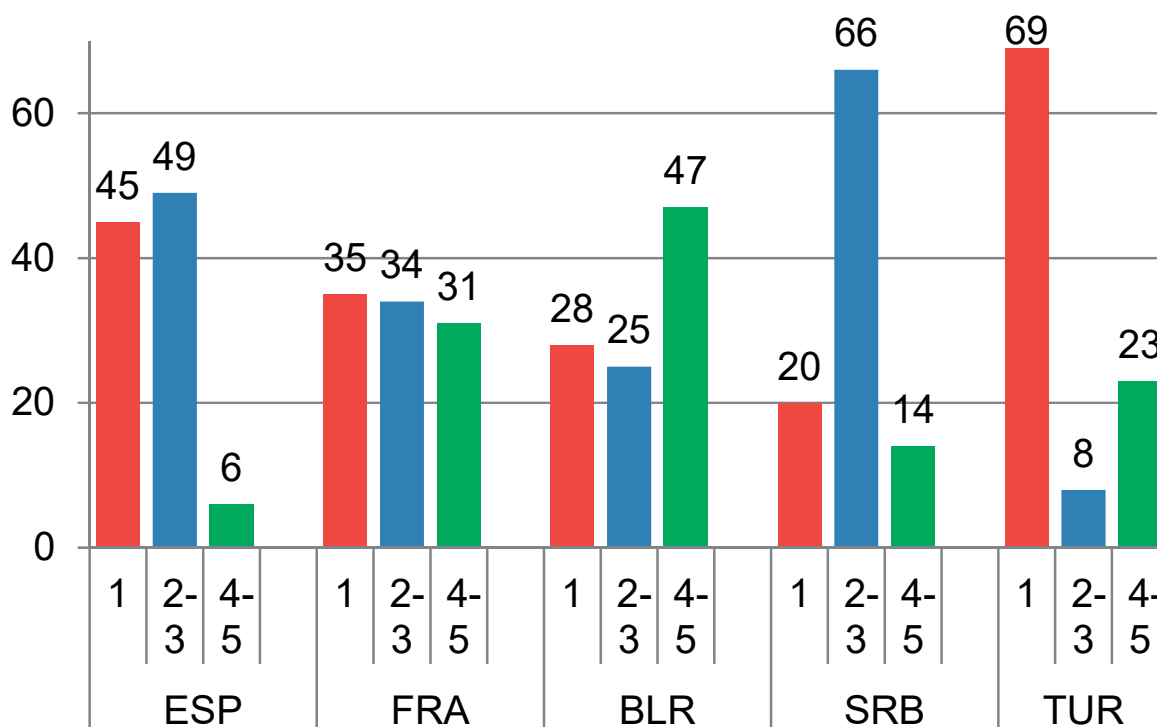
A különböző csapatoknál eltérő mértékben oszlanak meg a gólpaszok, attól függően, hogy milyen stratégiával játszanak a csapatok, ill. hogy milyen képességűek a játékosok. A gólpaszok száma utalhat arra, hogy mennyire kollektív a csapat játéka,

vagy mennyire épít inkább az egyéni kezdeményezésekre. Emellett a dobószázalék is befolyásolja a gólpaszok számát, mivel előfordulhat, hogy az előkészítés ugyan megtörtént, de a dobás kimaradt, így a gólpasz nem jelenik meg a statisztikában. Az

5. táblázatban látható, hogy gyengébb dobószázalék kevesebb gólpaszt eredményez, a fehérorosz csapat esetében viszont a magasabb dobószázalék nem jelent több gólpaszt.

5. táblázat. Gólpasz átlag és dobószázalék csapatonként.

	ESP	FRA	BLR	SRB	TUR
dobószázalék	37	42,2	44,4	41,9	40,4
gólpasz	14,5	19	18	18,8	16

7. ábra. Gólpaszok posztok szerinti megoszlása az összes arányában (%).

Az eladott labdák száma a szerb csapat kivételével magasabb a szerzett labdákénál (6. táblázat), a fehéroroszok esetében egészen nagy különbség mutatkozik a kettő között. Feltehetően ennek is köszönhető, hogy bár minden mérkőzésük szoros volt, az ötből mindössze egyet tudtak megnyerni. A szerbek viszont az egész olimpiai mezőny legjobb labdaszerzői voltak, ez is közrejátszott abban, hogy végül a harmadik helyen zárták a tornát.

Minél kevesebb eladott labdával játszik egy csapat, annál több lehetősége van a kosárszerzésre,

vagyis a labdabiztosabb csapatnak nagyobb esélye van a győzelemre (Bazanov és Rannama, 2015). A labdát többet birtokló és a játékot szervező irányítóknál nagyobbak tűnik az esély a labdavesztésre, a legtöbb eladott labda azonban a felállt védelem elleni játékban a rossz passzokból adódik (Fylaktakidou, Tsamourtzis és Zaggelidis, 2011), ami kiegyenlíti az esélyeket a labdaeladásra. Az eladott labdák aránya ezért inkább a játékidő megoszlásával mutat hasonlóságot (8. ábra), vagyis a posztoknak nagyjából ugyanannyi az esélye a

labdavesztésre. A fehérorosz csapatnál a magas emberek kiemelkedően sok eladott labdával dolgoztak, ami a többi vizsgált mutatóval összhangban nagymértékű aktivitást mutat a támadásokban.

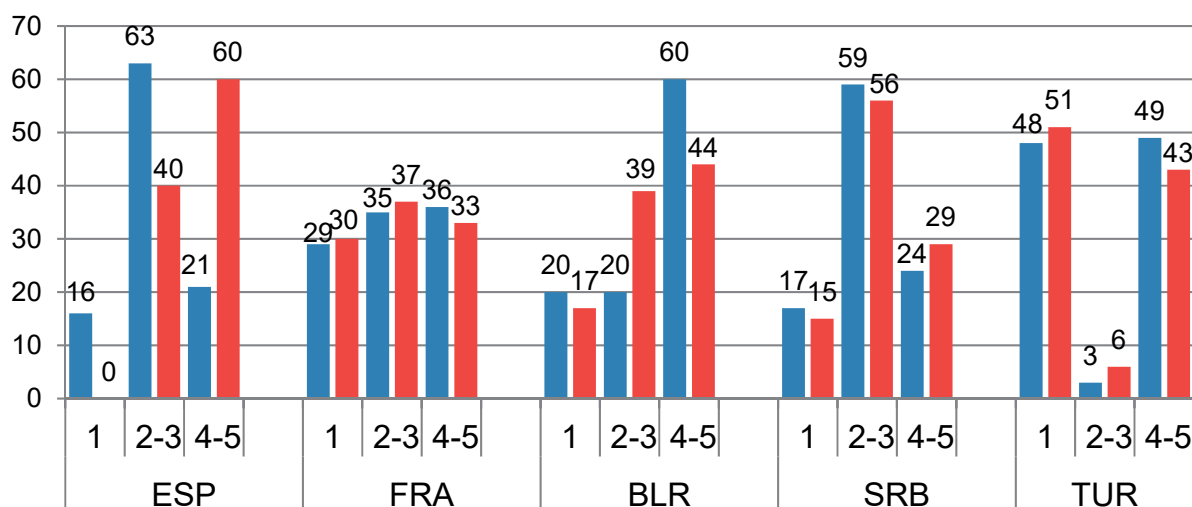
A szerzett labda a férfiakhoz képest nagyobb jelentőségű a női kosárlabdában, a támadások befejezése eredményesebb szerzett labda után (Gómez, Lorenzo, Ibáñez, és Sampaio, 2013). A szerzett

labdák száma a védekezés intenzitását tükrözi, a posztokat tekintve mégis kevés kivétellel az eladott labdákéhoz hasonló arányokat találunk (8. ábra). A párhuzam nem igaz a spanyol csapatra, ahol meglepő módon az irányítók egyetlen labdát sem szereztek, a centerek viszont a többi csapat középjátékosainál jóval többet.

6. táblázat. Eladott és szerzett labdák átlagai csapatonként és posztok szerint.

Poszt	ESP		FRA		BLR		SRB		TUR	
	eladott	szerzett	eladott	szerzett	eladott	szerzett	eladott	szerzett	eladott	szerzett
1	1,5	0	4,8	2,8	3,4	0,8	1,8	1,7	4,8	4,5
2-3	6	2	5,8	3,4	3,2	1,8	6,5	6,3	0,3	0,5
4-5	2	3	6	3	10	2	2,7	3,3	5	3,8
Összes	9,5	5	16,6	9,2	16,6	4,6	11	11,3	10,1	8,8

■ Eladott labda ■ Szerzett labda

8. ábra. Eladott és szerzett labdák posztok szerinti megoszlása az összes arányában (%).

Következtetések

A riói olimpia 12 csapatos tornáján 5 helyet kaptak az európai csapatok, a 2015-ös Európa-bajnok Szerbia automatikusan, Fehéroroszország, Franciaország, Spanyolország és Törökország olimpiai selejtezőn vívta ki a részvételt. Az olimpián a legjobb nyolc közé közülük csak Fehéroroszország nem

jutott be, a torna legjobb négy csapatából három európai volt, ami jól mutatja az európai női kosárlabdázás kiemelkedő szintjét.

A statisztikai elemzés során kiderült, hogy a hagyományos, egy irányító-két bedobó-két center felállást nem feltétlenül alkalmazzák a csapatok, bátran játszanak ettől eltérő szerkezetekben is. A

különböző szerkezetek adódhatnak a játékosállomány korlátozottságából, mivel nem minden csapat rendelkezik minden posztra kiemelkedő képességű játékosal. A többnyire hagyományos szerkezetben játszó spanyol és francia csapat évtizedek óta rendkívül erős utánpótlás bázissal rendelkezik, minden posztra több megfelelő emberük is van, ezért nincs okuk megbontani a szerkezetet. A többi csapat esetében azonban akadnak hiányosságok, bizonyos posztokon nincs nemzetközi szintű játékosuk, másik posztra viszont több is van, ezért felborítják a hagyományos felállást.

A szokatlan szerkezeteket taktikai megfontolások is magyarázhatják, az ellenfél gyengéinek kihasználására, vagy éppen erősségeinek kompenzálására az edzők olykor rendhagyó összetételben küldik csapataikat a pályára. Háromnál több, vagy akár kevesebb mezőnyjátékos is lehet egyszerre a pályán, a változatos felállások lehetősége növeli a stratégiai alternatívákat, ill. ellenféltől és a mérkőzés állásától függően módot ad a taktikai változtatásokra a mérkőzések folyamán. Ezek lehetnek körülmények kényszerítette változtatások, mint pl. aktuális forma, fault-probléma, játékrítmus változtatása, vagy olyanok, melyekkel az edzők az ellenfél dolgát akarják megnehezíteni. A megszokottól eltérő szerkezetek elsősorban védekezésben jelentenek problémát az ellenfélnek, mivel az ún. mismatch helyzetek (mikor a támadó és a védő eltérő posztú, alkatú vagy képességű) már eleve adottak a támadócsapat számára. Kijelenthető tehát, hogy a legmagasabb szintű nemzetközi kosárlabdázásban az edzők nem ragaszkodnak a klasszikus felálláshoz, a korábbinál szabadabb, kevésbé merev posztfelfogás jellemző.

A különböző posztok a kapott adatok alapján aktívak a mezőnyben, sokféle feladatot ellátnak, a játék legfontosabb elemeiben a korábbiaknál nagyobb szerepet vállalnak. Kiemelkedően magas a mezőnyemberek részvétele a lepattanó labdák megszerzésében, a centerek pedig a labdaszerzésben, a gólpasszok adásában és a távoli dobásokban jeleskedtek a vártnál nagyobb mértékben.

A szerepkörök kiszélesedése magas szintű kondicionális képességeket feltételez, hiszen a megszokottól eltérő felállások komoly elvárásokat támasztanak a játékosokkal szemben. A magas embereknek védekezésben helyt kell állniuk a gyors mezőnyjátékosokkal szemben, az alacsonyabbaknak pedig eredményesen kell kontaktust tartaniuk

a magasabb, nagyobb tömegű támadók ellen. Emellett technikailag és taktikailag is meg kell próbálniuk lépést tartani az eltérő posztokkal. Az élvonalbeli férfi mezőnyhöz hasonlóan a női mezőnyben is csökken a lassú, nagytömegű, egyoldalú centerek és a fizikai kontaktust kerülő mezőnyjátékosok száma és szerepe. Több olyan játékos is van a csapatokban, aki képes több pozícióban is helyállni és ezt az edzők ki is használják. Nem okoz gondot, ha valamelyik posztra nincs megfelelő játékos, más felállásban is lehet eredményesen játszani, a csapathoz kialakított stratégiával előnyt lehet kovácsolni a szokatlan szerkezetből.

Az eredmények tükrében a posztok klasszikus szerepfelfogásai a hagyományos értelemben teljes mértékben nem tarthatóak (Bianchi, Facchinetti és Zuccolotto, 2017), a posztok a korábbiaknál rugalmasabbak, átjárhatóbbak lettek, ezért kiemelten fontos a sokoldalú, elsősorban kondicionális, de emellett technikai és taktikai képességfejlesztés is, nemcsak az utánpótlás korosztályokban, hanem idősebb, felnőtt játékosok esetében is.

Az eltérő szerkezetekből adódó játékstílusok közti különbségek elemzését az alkalmazott vizsgálati módszer nem tette lehetővé, a jövőben érdemes lenne a különböző felállások taktikai megoldásait is szemügyre venni, ill. azt, hogy a szerkezetváltások milyen hatással vannak a mérkőzés alakulására.

Irodalomjegyzék

1. Alagappan, M. (2012): From 5 to 13: Redefining the positions in basketball. <http://www.sloansportsconference.com/content/the-13-nba-positions-using-topology-to-identify-the-different-types-of-players/>. Letöltve: 2018. február 16.
2. Balogh Gy., Szabó J. (1941): A kosárlabda technikája és taktikája. Várszegi nyomda, Budapest.
3. Bazanov, B. és Rannama, I. (2015): Analysis of the offensive teamwork intensity in elite female basketball. *Journal of Human Sport and Exercise*, 10(1), 47-51.
4. Bianchi, F., Facchinetti, T. és Zuccolotto, P. (2017): Role revolution: towards a new meaning of positions in basketball. *Electronic Journal of Applied Statistical Analysis* 10(3), 712-734.
5. Čaušević, D. (2015): Game-related statistics that discriminate winning and losing teams

- from the world championships in Spain in 2014. *Homo Sporticus*, 17(2), 16-19.
6. Cormery B., Marcil M. és Bouvard M. (2008): Rule change incidence on physiological characteristics of elite basketball players: a 10-year-period investigation. *British Journal of Sports Medicine*, 42(1), 25-30.
 7. Csátraljay, G., O'Donoghue, P., Hughes, M. és Dancs, H. (2009): Performance indicators that distinguish winning and losing teams in basketball. *International Journal of Performance Analysis in Sport*, 9(1), 60– 66.
 8. Escalante, Y., Saavedra, J. M. és García-Hermoso, A. (2010): Game-related statistics in basketball by player position and final game score differences in European Basketball Championship 2007. *Fitness & Performance Journal*, 9(2), 50-56.
 9. Fylaktakidou, A., Tsamourtzis, E., és Zaggelidis, G. (2011): The turnovers analysis to the women's national league basketball games. *Sport Science Review*, 20, 69–83.
 10. Gómez, M. A., Avugos, S., Oñoro, M. A., Lorenzo, A. és Bar-Eli, M. (2018): Shaq is not alone: Free-throws in the final moments of a basketball game. *Journal of Human Kinetics*, kiadás alatt. DOI: 10.1515/hukin-2017-0165.
 11. Gómez, M. A., Lorenzo, A., Ibáñez, S. és Sampaio, J. (2013): Ball possession effectiveness in men's and women's elite basketball according to situational variables in different game periods. *Journal of Sports Sciences*, 14, 1578–1587.
 12. Gómez, M. A., Lorenzo, A., Sampaio, J. és Ibáñez, S. J. (2006): Differences in game-related statistics between winning and losing teams in women's basketball. *Journal of Human Movement Studies*, 51(5), 357-369.
 13. Klusemann, M. J., Pyne, D. B., Hopkins, W. G. és Drinkwater, E. J. (2013): Activity profiles and demands of seasonal and tournament basketball. *International Journal of Sports Physiology and Performance*, 8, 623-629.
 14. Legg, J. S., Williams, K. J., Pyne, D. B., Semple, S. J. és Ball, N. (2017): Physiological profile of Australian elite female basketball players according to playing position. *Journal of Australian Strength and Conditioning*, 25(2) 6-12.
 15. Milanović, D., Štefan, L. és Škegro, D. (2016): Differences in situational efficiency parameters between successful and unsuccessful female basketball teams on the Olympic Games in London 2012. *Sport Science: International Scientific Journal of Kinesiology*, 9, Suppl. 1, 38-43.
 16. Navarro, R. M., Lorenzo, A., Gómez, M. A. és Sampaio, J. (2009): Analysis of critical moments in the league ACB 2007-08. *Sports Psychology Magazine*, 18(3), 391-395.
 17. Okubo, H. és Hubbard, M. (2014): Rebounding strategies in basketball. *Procedia Engineering*, 72, 823 – 828.
 18. Páder János (1968): A kosárlabdázás oktatása. Sport Kiadó, Budapest.
 19. Radu, A. (2015): Basketball coaching: Putting theory into practice. Bloomsbury Sport.
 20. Rose, Lee H. (2004): The basketball handbook: Winning essentials for players and coaches. Human Kinetics.
 21. Štrumbelj, E., Vračar, P., Robnik-Šikonja, M., Dežman, B. és Erčulj, F. (2013): A Decade of Euroleague Basketball: An analysis of trends and recent rule change effects. *Journal of Human Kinetics*, 38, 183-189.
 22. Trninic M., Jelicic, M. és Foretic, N. (2012): The relations between the morphological status, situational efficiency and sport achievement of elite junior basketball teams. *Physical Culture*, 66(2), 100-109.
 23. Young Miller, F. és Coffey, W. (2009): Winning basketball for girls. Chelsea House, New York.